

Germania in Polen (1)

Een van de bekende langlopende series frankerzegels in Duitsland is het type Germania. De actrice Anna Fühning (1866-1929) (afb. 1) stond model voor deze zegels van ontwerper Paul Eduard Waldruff (1870-1917). In eerste instantie verschenen de zegels met de inscriptie "REICHSPOST" op 1-1-1900. Nadat Württemberg tot het Duitse Rijk was toegetreden, verschenen de zegels met inscriptie "DEUTSCHES REICH" op 1-4-1902. Pas in 1921 verschenen er frankerzegels van een ander type.

Afb. 1 De Germania zegels met inscriptie "REICHSPOST" (links) en "DEUTSCHES REICH" (rechts) met in het midden Anna Fühning die model stond voor de zegels.

Zoals bij alle langlopende emissies zijn er heel veel dingen waar naar gekeken kan worden. Er zijn speciale Germania studiegroepen die zich bezighouden met plaatfouten, tandingen, HAN-nummers (Haus Auftrag Nummern van de drukker), Kriegsdrucken en vele andere bijzonderheden. Maar er zijn ook andere mogelijkheden zonder je druk te maken over dit soort details. In dit artikel laten we zien dat het gebruik van deze zegels in Polen hele interessante en leuke dingen oplevert.

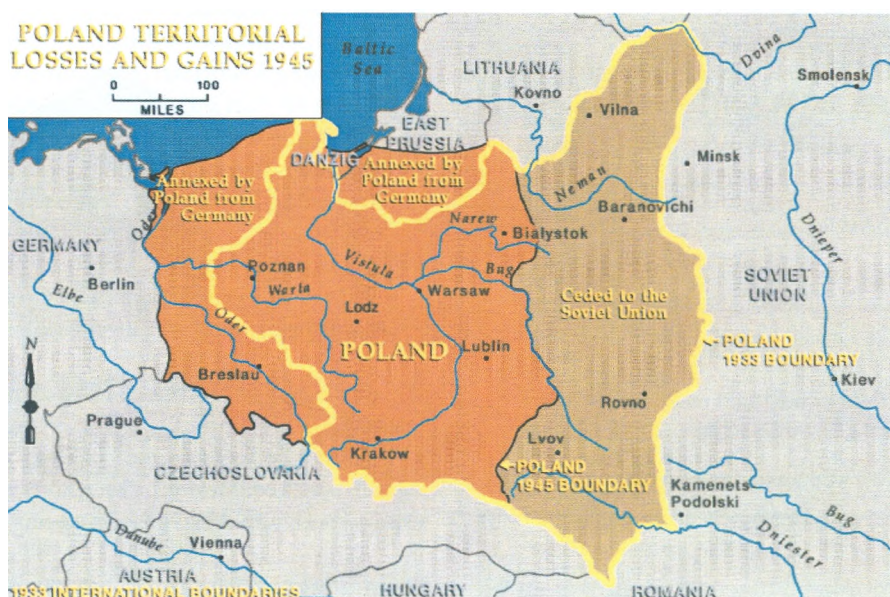
Afb. 4 Germania-zegel met opdruk Russisch Polen

Afb. 5 Germania-zegel met opdruk Gen. Gouv. Warschau

Grenzen Polen

Als we het hebben over Polen, dan moeten we ons realiseren dat Polen niet bestond toen de Germania-zegels in 1900 uitgegeven werden. Tot aan het begin van de Eerste Wereldoorlog was Polen verdeeld tussen Duitsland, Oostenrijk en Rusland. Het Russische deel was het Hertogdom Warschau. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd dit deel door Duitsland en Oostenrijk veroverd. Na de Eerste Wereldoorlog was dat het begin van Polen. Het werd uitgebreid in de paar jaar na 1918. Als we over Polen praten, zullen we in eerste instantie kijken naar dit uitgebreide gebied (afb 2). Er waren ook gebieden waar Polen na de Eerste Wereldoorlog aanspraak op maakte,

Afb. 2 Grenzen van Polen in 1933 (gele lijnen) en in 1945 (zwarte lijnen).

1 Gebieden die in 1922 bij Polen behoorden

1.1. Door Duitsland bezet tijdens de Eerste Wereldoorlog

Na het begin van de Eerste Wereldoorlog wordt het Russische deel van Polen aangevallen door Duitsland en Oostenrijk. In eerste instantie verlopen de gevechten helemaal niet succesvol. Pas in het begin van 1915 wordt langzaamaan het gebied op Rusland veroverd. In afb. 3 zien we dat het noordelijke deel door Duitsland bezet is.

Afb. 3 Gebied dat door Duitsland tijdens de Eerste Wereldoorlog bezet werd.

Postverbindingen zijn slecht als ze er al waren. De post wordt verzorgd door de Duitse veldpost, maar in eerste instantie alleen voor militairen en het ambtenaren apparaat. In mei 1915 komt het Kaiserlich-Deutschen Post- und Telegraphieamt in Polen in werking en op 12 mei verschijnen Germania-zegels met de opdruk "Russisch Polen" (afb. 4). De post wordt wel verzonden tussen de grote steden waar een postkantoor is, maar niet bezorgd.

Er komt een betere scheiding tussen het bezette gebied en de verdere bezette gebieden als Litauen. Het Poolse bezette gebied krijgt de naam Generaal Gouvernement Warschau en op 1 augustus 1916 verschijnt een serie postzegels Germania met opdruk "Gen.-Gouv. Warschau" (afb. 5).

Voor het gebied ten noorden en oosten van het Generaal Gouvernement Warschau (Postgebiet Ober Ost) waren al eerder zegels verschenen. Ook dat

waren Germania-zegels maar met opdruk "Postgebiet Ob. Ost" (afb. 6). De grenzen van dit gebied veranderen nogal eens. Daarnaast worden de zegels ook gebruikt in gebieden die nooit bij Polen hebben gehoord zoals de Baltische staten. Vanwege de complexiteit gaan we in dit artikel niet verder in op deze Germania-uitgiften voor dit gebied.

Op 11-11-1918 wordt de wapenstilstand getekend en trekken de Duitse troepen zich terug uit het bezette gebied. Op die dag begint de staat Polen uit het gebied dat door Duitsland en Oostenrijk bezet was. Er zijn uiteraard geen voorzieningen en postzegels anders dan wat de Duitsers achterlaten. De regering geeft de postkantoren opdracht om de Germania zegels met opdruk "Gen.-Gouv. Warschau" te

Afb. 7 Lokale opdrukken. Links Grodzisk, midden boven Kalisz, midden onder Leczyca, rechts Plonsk.

Afb. 6 Kaart vanuit Grodno (thans Wit Rusland) met de Germania-zegels met opdruk "Postgebiet Ob. Ost". Ook de zegel van de briefkaart heeft dezelfde opdruk.

voorzien van een opdruk "Poczta Polska". De stempels hiervoor werden lokaal aangemaakt, deels in rubber en deels in metaal. Naast deze tekst waren er plaatsen die extra balken of de Poolse adelaar in het stempel zetten. Een aantal van deze stempels is te zien in afb. 7. Normaal gebruik van deze zegels is nauwelijks bekend. Wel is er een klein aantal filatelistische maaksels.

Deze lokale zegels met opdruk waren geldig tot 16-12-1918. Er wordt namelijk naarstig gewerkt aan officiële zegels. In Warschau heeft men de stads-postzegels voorzien van een opdruk. Die zijn vanaf 17-11-1918 beschikbaar maar de oplage is uiteraard veel te klein voor geheel Polen. Centraal

Afb. 8 Opdruk "Poczta Polska" en vier balken.

worden de Germania-zegels met opdruk "Gen.-Gouv. Warschau" voorzien van de tekst "Poczta Polska" en vier horizontale balken (afb. 8). Vanaf 5-12-1918 waren de zegels beschikbaar.

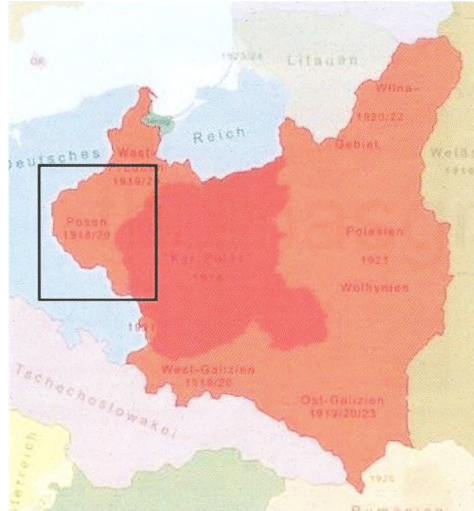
De bovenste twee balken moeten door de tekst "Gen. Gouv. Warschau" gaan en de onderste twee door de tekst "deutsches reich" in de zegel. De opdruk wordt niet al te best geplaatst. Soms is de opdruk zover verschoven dat de tekst "deutsches reich" niet wordt overdrukt (afb. 9). De opdruk staat in horizontale richting vaak niet gecentreerd op de zegel.

Voor de Germania-zegels met de waarde 2½ en 7½ pfennig was geen tarief. Aan de zegels van 3 pfennig was weinig behoefte. Daarom werden de zegels van 2½ en 7½ pfennig en een deel van de 3 pfennig zegels ook nog voorzien van een extra waarde opdruk. Ook hier natuurlijk verschuivingen van de opdruk (afb. 10).

Op 27 januari verschijnt er een serie Poolse frankeerzegels voor dit gebied.

1.2. Provincie Poznan

De provincie Poznan (afb 11) behoorde oorspronkelijk bij Polen. Na de 2e Poolse deling kwam het gebied bij Pruisen. In de Napoleontische tijd hoorde het een tijdje bij het Groot Hertogdom Warschau, maar tijdens het Weense Congres in 1815 werd bepaald dat het gebied weer bij Pruisen kwam. Bij de uitgifte van de Germa-

Afb 11 Provincie Poznan die na de opstand bij Polen kwam.

nia-zegels behoorde het bij het Duitse Rijk en werden de zegels in het gehele gebied gebruikt. In afb. 12 zien we een kaart die verzonden is vanuit Jerka in 1900. Tijdens de oorlog bleef het gebied Duits. We zien in afb. 13 een kaart die op 18-10-1918 verzonden is vanuit Lissa, in het Pools Leszno.

Na de wapenstilstand wilde een groot deel van de bevolking aansluiting bij het inmiddels ontstane Polen. Onderhandelingen leiden niet tot een gewenst resultaat en op 27-12-1918 breekt in Poznan, na een bezoek van de beroemde pianist en presidentskandidaat Paderewski, een opstand uit. Poolse opstandelingen veroveren

in de komende paar maanden de gehele provincie. In het Verdrag van Versailles van 28-6-1919 wordt bepaald dat de provincie Poznan bij Polen komt. In januari 1920 wordt het Verdrag van Versailles uitgevoerd.

Wat gebeurde er in de periode na de wapenstilstand op postaal gebied met Germania? Vlak na de wapenstilstand

was het gebied Duits en er waren voldoende voorraden Germania-zegels voorhanden. In afb. 14 zien we een brief gefrankeerd met Germania-zegels en Duitse aantekenstrook verzonden uit Kobylin op 18-6-1919.

Halverwege 1919 dreigde men gebrek te krijgen aan de lagere waarden (5 en 10 pfennig). Om toch voldoende postzegels te hebben, werden zegels met weinig gebruikte waarden als 2 en 7½ pfennig en hogere waarden (20, 25 en 40 pfennig) van een opdruk 5 of 10 voorzien. In de opdruk zit een balk waarmee de tekst "deutsches reich" overdrukt wordt. Deze zegels waren

Afb. 9 (links) Vershoven opdrucken. Links te laag en rechts te hoog.

Afb. 10 (rechts) Opdruk met extra waarde. Rechts twee extreme verschuivingen van de opdruk.

Afb. 12 (links) Brief verzonden in 1900 vanuit Jerka in de buurt van Leszno. Afb. 13 (rechts) Kaart verzonden op 18-10-1918 vanuit Lissa (in het Pools Leszno).

vanaf 1-8-1919 beschikbaar en worden de 1e Poznan uitgave genoemd (afb. 15).

Er was al een tweede reeks met opdrukken beschikbaar. Het waren zegels van 2 en 7½ pfennig met een opdruk van 5 en resp. 10 (afb. 16). Deze zegels werden vanaf 2-9-1919 aan de loketten verkocht en heten de 2e Poznan uitgave. Ze worden ook wel de Gnesener Ausgabe genoemd omdat de opdruk in de stad Gnesen (Gniezno in het Pools) aangebracht is.

Afb. 14 Brief verzonden op 18-6-1919 vanuit Kobylin.

Inmiddels was het probleem opgelost, omdat postzegels van de centrale postadministratie in Warschau naar de provincie Poznan waren verzonden. De Germania-zegels met opdrukken werden opgebruikt, deels in combinatie met de Poolse frankeerzegels (afb. 17).

Afb. 16 Zegels 2e Poznan uitgave.

Afb. 15 Zegels 1e Poznan uitgave

Afb. 17 Brief van 10-9-1919 met zegels 1e Poznan uitgave en reguliere Poolse zegel.

Pas bij de uitvoering van het Verdrag van Versailles werd het gebied Pools. Tot die tijd was het Duits en werden de Germania-zegels normaal gebruikt. In afb. 19 zien we een kaart uit de periode voor 1914 en een briefkaart met laat gebruik van Germania-zegels van 18-12-1919, beiden uit Dirschau (Tegz in het Pools).

Wordt vervolgd

Jan Mulder en Jan Jansen

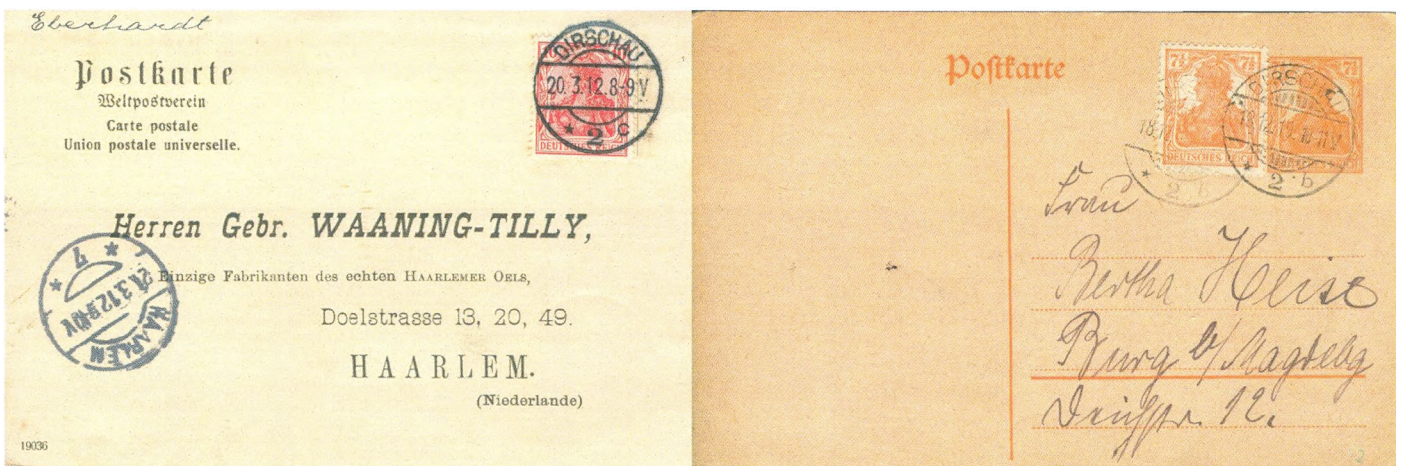
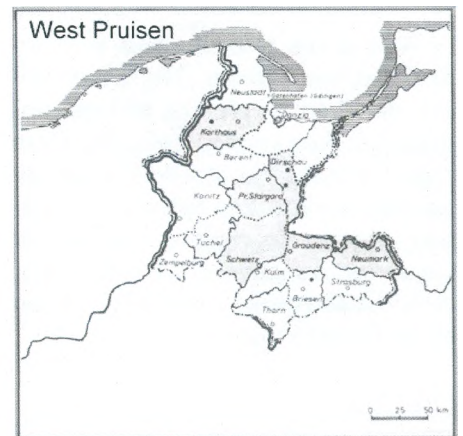
Een deel van de afbeeldingen komt van elders. In de volgende aflevering komen de referenties.

1.3. West Pruisen

De oorspronkelijke provincie kwam na de Poolse delingen bij Pruisen. Dat was zo tot bij het Verdrag van Versailles wordt bepaald dat het westelijke deel bij Polen gevoegd wordt om te zorgen dat Polen een verbinding heeft met de Oostzee. Het tweede deel is de stad Danzig en omstreken die, ondanks aanspraken van Polen, een onafhankelijke stad wordt. Het derde deel is Marienwerder waar een volkstemming wordt gehouden om te beslissen waar het gebied bij gaat horen.

Afb 18 Provincie West Pruisen die door het Verdrag van Versailles bij Polen kwam.

Afb. 19 Links een kaart met Germania-zegel uit 1912 en rechts een briefkaart uit 1919 beiden uit Dirschau.

NOVIOPOSTA

In dit nummer

Germania gebruikt in Polen

Puntstempel 82

Vierdaagse 2016, PostNL verrast ons met 5 velletjes in een speciaal mapje

Redactie:
J. Mulder
J. Spijkerman
J.M.A.G. Stroom

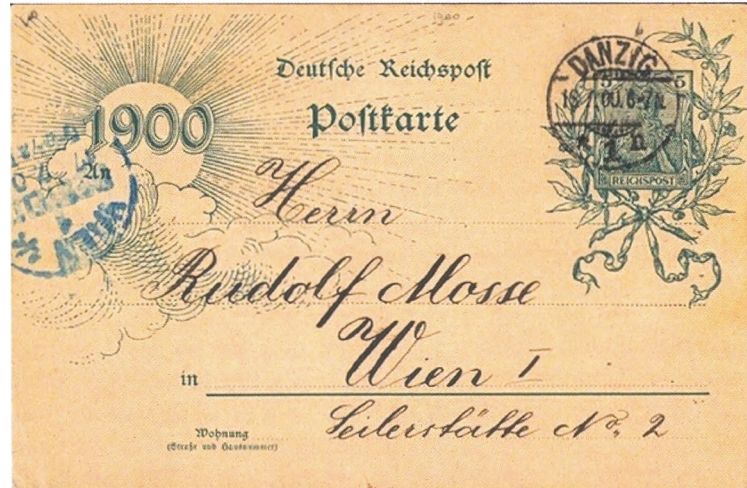
Fotografie:
W.A. v.d. Wagt

Basis ontwerp:
L. Thijsen

Illustraties:
vacature

Expeditie:
F. Piers
Tolhuis 35-17
6537 NN Nijmegen
Tel. 024-3444208

Germania in Polen

Op 1 januari 1900 verscheen in Duitsland de Germania uitgifte. Zegels in deze uitvoering zijn uitgegeven tot in 1922. Behalve de zegels is er op 1 januari 1900 een speciale briefkaart uitgegeven met de Germania zegel zoals hierboven afgebeeld. In het artikel Germania in Polen kunt u lezen waar en hoe deze zegels in Polen zijn gebruikt.

Puntstempel Nijmegen nummer 82

In het artikel worden alle wetenswaardigheden over dit puntstempel uit de doeken gedaan. Hieronder alvast een afbeelding uit dit artikel.

Afbeelding 3: Brief van Nijmegen naar Doesburg, 25 mei 1871. De postzegels zijn afgestempeld met puntstempel 82, de dagtekening is aangebracht met het tweeletterstempel.

